

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

www.Ketab.ir

نصیری، هادی، ۱۳۴۴ -

بلاغت و ازگانی در قرآن / هادی نصیری و محبت علی حسین زاده، - قم: مؤسسه بوستان
کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۹۹.
۲۷۹ ص. - (مؤسسه بوستان کتاب: ۲۶۷۵) (علوم قرآن)

ISBN 978-964-09-2144-9

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

کتاب نامه: ص. [۲۷۷] - ۲۷۹؛ همچنین به صورت زیر نویس.

۱. قرآن - مسائل لغوی. ۲. قرآن - مسائل ادبی. الف. حسین زاده، محبت علی،

ب. دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم. مؤسسه بوستان کتاب. ج. عنوان،

۲۹۷/۱۵۳

BP ۸۲/۲

شماره کتاب شناسی ملی: ۶۱۸۸۳۱۷

۱۳۹۹

موضوع: علوم قرآن

گروه مخاطب: تخصصی (طلاب و دانشجویان)

شماره انتشار کتاب (چاپ اول): ۲۶۷۵

مسلسل انتشار (چاپ اول و بازچاپ): ۷۵۴۵

بلاغت و اژگانی در قرآن

دکتر هادی نصیری

عضو هیئت علمی دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم

محبت علی حسین زاده

بلاغت واژگانی در قرآن

- نویسنده: دکتر هادی نصیری و محبت علی حسین زاده
- ناشر: مؤسسه بوستان کتاب
- لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب
- نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۹ • شمارگان: ۵۰۰ • بها: ۴۷۰۰۰ تومان

تمامی حقوق نشر مکتوب و الکترونیک اثر منعلق به مؤسسه بوستان کتاب است

printed in the Islamic Republic of Iran

❖ دفتر مرکزی: قم، خ شهدا (اصفاه)، ص پ ۹۱۷ / ۳۷۱۸۵، تلفن: ۰۷-۳۷۷۲۲۱۵۵-۳۷۷۲۲۱۵۴، نمابر: ۳۷۷۲۲۱۵۴، تلفن پخش: ۳۷۷۲۲۲۲۶

❖ فروشگاه مرکزی: قم، چهارراه شهدا (عرضه ۱۲۰۰۰ عنوان کتاب با همکاری ۱۷۰ ناشر)

❖ فروشگاه شماره ۲: تهران، خیابان انقلاب، بین وصال و فلسطین، پلاک ۹۵۱، تلفن: ۶۶۹۶۹۸۷۸

❖ فروشگاه شماره ۳: مشهد، چهارراه خسروی، مجتمع پاس، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه خراسان رضوی، تلفن: ۳۲۲۳۳۶۷۲

❖ فروشگاه شماره ۴: اصفهان، چهار راه کرمانی، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه اصفهان، تلفن: ۳۲۲۲۰۳۷۰

❖ فروشگاه شماره ۵ (رنگین کمان، فروشگاه کودک و نوجوان): قم، چهارراه شهدا، نبش خیابان ارم، تلفن: ۳۷۷۴۳۱۷۹
اطلاع از تازه های نشر از طریق پیام کوتاه (SMS)، با ارسال شماره همراه خود به ۱۰۰۰۲۱۵۵ و یا ارسال درخواست به:

پست الکترونیک مؤسسه: E-mail: info@bustaneketab.com

جدیدترین آثار مؤسسه و آشنایی بیشتر با آن در وب سایت: www.bustaneketab.com

با قدردانی از همکارانی که در تولید این اثر نقش داشته اند:

- اعضای شورای بررسی آثار • دبیر شورای کتاب و سرویراستار: ابوالفضل طریقه دار • ویراستار: مهدی خلیلی
- اصلاحات حروف نگاری: اکرم صادقی، منا جمیل پور و حسین محمدی • صفحه آرایی: سبکینه ملازاده و احمد مؤتمنی
- نمونه خوانی: سیدعلی اصغر هاشمی نسب • کنترل فنی صفحه آرایی: سیدرضا موسوی منش
- مدیر گروه هنری: مسعود نجابتی • طراح جلد: محمود هدایی • اداره آماده سازی: حمیدرضا تیموری
- اداره چاپخانه: مجید مهدوی، ناصر منتظری و سایر همکاران لیتوگرافی، چاپ و صحافی • مدیر تولید: عبدالهادی اشرفی
- رئیس مؤسسه
محمدباقر انصاری

فهرست مطالب

۱۱	پیش گفتار
۲۳	مقدمه مؤلف
۳۳	فصل اول: ذکر و حذف
۳۴	نمونه اول: اسْتَطَاعُوا وِ اسْطَاعُوا
۳۵	نمونه دوم: تَنْزَلُ وِ تَنْزَلُ
۳۸	نمونه سوم: تَوَقَّاهُمْ وِ تَوَقَّاهُمْ
۳۹	نمونه چهارم: تَبَدَّلُ وِ تَبَدَّلُ
۴۰	نمونه پنجم: لَا تَتَفَرَّقُوا وِ لَا تَتَفَرَّقُوا
۴۲	نمونه ششم: لَا تَتَوَلَّوْا وِ لَا تَتَوَلَّوْا
۴۷	نمونه هفتم: تَتَصَدَّقُوا وِ تَتَصَدَّقُوا
۴۸	نمونه هشتم: تَسْطِطِعُ وِ تَسْطِطِعُ
۴۹	نمونه نهم: أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ وِ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ

- ۵۷ نمونه دهم: مَا نَبْعِي و مَا كُنَّا نَبْعِ
- ۵۹ نمونه یازدهم: وَأَحْسُونِي و وَأَحْسُونِ
- ۶۴ نمونه دوازدهم: لَوْلَا أَخَّرْتَنِي و لَئِنْ أَخَّرْتَنِ
- ۶۶ نمونه سیزدهم: مَنْ أَتَّبَعَنِي و مَنْ أَتَّبَعْنِ
- ۶۹ نمونه چهاردهم: لَا تَسْأَلْنِي و لَا تَسْأَلْنِ
- ۷۱ نمونه پانزدهم: يَا عِبَادِي و يَا عِبَادِ
- ۸۴ نمونه شانزدهم: الرُّسُول و الرُّسُولَا، السَّبِيل و السَّبِيلَا، الظُّنُون و ...

فصل دوم: ابدال

بخش اول

- ۹۱ نمونه اول: يَضْرَعُونَ و يَضْرَعُونِ
- ۹۹ نمونه دوم: الْمُتَصَدِّقِينَ و الْمُتَصَدِّقِ
- ۱۰۲ نمونه سوم: أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ و أَفَلَمْ يَذْكُرُوا
- ۱۰۸ نمونه چهارم: يَتَزَكَّى و يَتَزَكَّى
- ۱۱۰ نمونه پنجم: الْمُتَطَهِّرِينَ و الْمُتَطَهِّرِ
- ۱۱۲ نمونه ششم: يَتَذَكَّرُ و يَذْكُرُ
- ۱۱۸ نمونه هفتم: تَطَيَّرْنَا و أَطَيَّرْنَا
- ۱۱۹ نمونه هشتم: يَخْتَصِمُونَ و يَخْضَمُونَ
- ۱۲۱ بخش دوم
- ۱۲۲ نمونه اول: مَكَّةَ و بَكَّةَ
- ۱۲۳ نمونه دوم: اللَّاتِي و اللَّائِي

فهرست مطالب

۱۲۵ نمونه سوم: بَسْطَة و بَصْطَة

۱۳۱ نمونه چهارم: عُتُو و عَتَى

۱۳۵ فصل سوم: یکسانی معنای فَعَلَ و أَفَعَلَ

۱۳۷ نمونه اول: كَرَّمَ و أَكْرَمَ

۱۳۸ نمونه دوم: وَصَى و أَوْصَى

۱۳۹ نمونه سوم: نَزَلَ و أَنْزَلَ

۱۴۳ مواردی دیگر از نمونه سوم

۱۴۳ [مثال اول درباره تفاوت معنای «نَزَلَ و أَنْزَلَ»]

۱۴۶ [مثال دوم درباره تفاوت معنای «نَزَلَ و أَنْزَلَ»]

۱۴۷ [مثال سوم درباره تفاوت معنای «نَزَلَ و أَنْزَلَ»]

۱۵۱ نمونه چهارم: نَجَى و أَنْجَى

۱۵۵ توضیح مثال اول

۱۵۷ توضیح مثال دوم

۱۶۰ توضیح مثال سوم

۱۶۳ فصل چهارم: ساختار مجهولی فعل

۱۶۳ پرسش اول: يُنْزِفُونَ و يُنْزِفُونَ

۱۶۳ پرسش دوم: طَبَعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ و طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ

۱۶۴ پاسخ پرسش اول

۱۷۵ پاسخ پرسش دوم

۱۸۱	فصل پنجم: وصف
۱۸۱	نمونه اول: مُشْتَبِهًا و مُتَشَابِهًا
۱۹۳	نمونه دوم: أَعْجَازُ نَخْلٍ خَاوِيَةٍ و أَعْجَازُ نَخْلٍ مُنْقَعِرٍ
۱۹۹	فصل ششم: إفراد، تشنيه، جمع
۱۹۹	نمونه اول: إِنِّي رَسُولٌ، إِنَّا رَسُولَا و إِنَّا رَسُولٌ
۲۰۴	نمونه دوم: طفل و أطفال
۲۱۱	نمونه سوم: بنی و أبناء
۲۱۵	نمونه چهارم: النَّخْلُ و النَّخِيلُ
۲۳۱	فصل هفتم: حرکت غیر اعرابی
۲۳۳	نمونه اول: و مَنْ أَوْفَىٰ بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهِ اللَّهُ
۲۳۵	نمونه دوم: و مَا أَنْسَانِيَهُ إِلَّا الشَّيْطَانُ
۲۴۵	فصل هشتم: جایگزینی واژه‌ها
۲۴۸	نمونه اول: انْفَجَرَتْ و انْبَجَسَتْ
۲۴۸	پاسخ
۲۴۹	نمونه دوم: ثَلَاثَ لَيَالٍ و ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ
۲۵۱	نمونه سوم: الطُّور و الْجَبَلُ
۲۵۲	توضیح مفصل نمونه اول

فهرست مطالب

۲۵۵	توضیح مفصل نمونه دوم
۲۵۷	توضیح مفصل نمونه سوم
۲۷۱	نمونه چهارم: العاکفین والقائمین
۲۷۷	کتابنامه

پیش‌گفتار

استفاده از میراث علمی و فرهنگی ملت‌های دیگر همواره دغدغه فکری اندیشه‌وران و فرهنگ‌دوستان جهان بوده است. برای آشنایی با یافته‌های علمی و فرهنگی اقوام مختلف، راهی بهتر از آموختن زبان آنان وجود ندارد. زبان هر قوم، نمایانگر فرهنگ و هویت آن قوم است. شاخص‌های فرهنگی هر قوم را به راحتی می‌توان از زبان علمی و عامیانه‌اش دریافت. برخورداری از یافته‌های علمی اقوام نیز در سایه فهم زبانی است که آنان برای انتقال مفاهیم علمی خود از آن بهره می‌برند. در طول تاریخ یکی از ابزارهای تمدن‌سازی، ترجمه متون علمی تمدن‌های دیگر بوده است. تمدن‌سازان همواره برای اجراکردن مبانی تمدن مورد نظرشان نیازمند تجربه‌های تاریخی بشر بوده‌اند تا از آن رهگذر اثبات کنند بهترین شیوه زندگی فردی و اجتماعی، حکومت‌داری، اخلاق و... همان مبانی فکری و اعتقادی مورد نظر آنهاست. این متفکران راه دست‌یابی به این تجربه‌های تاریخی را برگردان آثار علمی، فرهنگی، سیاسی و... اندیشمندان بشر

دانسته‌اند که در طول تاریخ، بشر از آثارشان بهره جسته است. تمدن ایران باستان، وام‌دار پژوهش‌های دانشمندان تمدن‌های هند و اروپا بود. در دوران حکومت بنی‌عباس نیز نهضت ترجمه سهم بسزایی در شکل‌گیری تفکر فلسفی و سیاسی تمدن اسلامی داشت. ترجمه متون فلسفی یونانی و ایرانی در این دوران باعث پیدایی افکار مختلف مخالف و موافق با تفکر ناب اسلامی شد. متون پزشکی، دیوانی، عرفانی و... که از تمدن‌های دیگر ترجمه شده بودند، جای خود را در ساختار علمی و اعتقادی مسلمانان باز کردند. تمدن امروز غرب نیز بسیاری زیرساخت‌های علمی و حتی فکری خود را وام‌دار تمدن اسلامی شرق است. امروزه هیچ ملتی در جهان نیست که به نوعی نیازمند دستاوردهای فکری، فرهنگی و اخلاقی ملت‌های دیگر نباشد، به‌ویژه اگر در معتقدات دینی با هم مشترک باشند.

ملت‌های اسلامی نیز از این قاعده مستثنا نیستند. دانشمندان علوم مختلف اسلامی در جای‌جای جهان اسلام، زبان عربی را زبان مشترک برای انتقال مفاهیم دینی پذیرفته‌اند. غنای زبان قرآن (عربی) باعث شده است بهترین مفاهیم و ناب‌ترین استنباط‌ها از منابع دست‌اول دینی به این زبان بیان شود.

در این میان عموم ملت‌های غیرعرب برای دریافت این مفاهیم ناب، چاره‌ای جز برگردان آن مفاهیم به زبان مادری خود ندارند. غفلت از این موضوع نتیجه‌ای جز محروم شدن یک ملت از دانش دانشمندان غیرهم‌زبان به دنبال ندارد.

زبان رسمی بسیاری کشورهای اسلامی، عربی است. در این کشورها دانشمندان و اسلام‌شناسان بسیاری به پژوهش و نگارش مشغولند. دانشگاه‌های بغداد، الازهر مصر، دمشق، الشّارقه در امارات متحده عربی و از همه پربارتر حوزه‌های علمیة نجف و قم، علما و دانشمندان بزرگی را در خود پرورش داده‌اند؛ چنان‌که هیچ مسلمانی نیست، مگر آن‌که نیازمند تفاسیر آن‌ها از متون دست‌آورد دینی است.

برخورداری عامهٔ مسلمانان از تلاش‌های این بزرگان از رهگذر ترجمهٔ آثار آن‌ها دست‌یافتنی است.

سبک و ویژگی‌های این ترجمه

أ) در این ترجمه، مترجمان کوشیده‌اند متن کتاب را دقیق و روان به فارسی برگردانند تا مخاطب فارسی‌زبان راحت مقصود نویسنده را دریابد.

«دقیق» ترجمه شده تا الفاظ فدای محتوا نشود، چراکه هر لفظ در زبان مبدأ، بار معنایی ویژه‌ای دارد که هر واژه‌ای در زبان مقصد نمی‌تواند حامل آن معنا باشد. اگر واژه‌ها به‌دقت برگردان نشوند، چه‌بسا جمله‌ها و ترکیب‌های متن اصلی، مفاهیمی را دور از آنچه مورد نظر بوده است به مخاطب منتقل کنند که کاری عبث و نقض غرض خواهد شد. با تمام این اوصاف، مترجمان متن حاضر از افراط در وفاداری به واژه‌های زبان مبدأ خودداری ورزیده‌اند.